Din istoria cărţii româneşti: culegerile de cântece naţionale şi de petrecere

Dr. MIRCEA POPA
Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba Iulia

Se împlinesc acum 235 de ani de la apariţia la Cluj a celei dintâi colecţii de „*poezii lumeşti*" (cum spune Onisifor Ghibu care a semnalat-o prima oară) din literatura noastră, tipărită cu litere latine sub titlul ***Cântece câmpeneşti cu glasuri româneşti***, în 1768. Ortografia este maghiară (***Kintyets Kimpenyesty Ku Glaszuri Rumunyesty***) iar autorul anonim se ascunde sub subterfugiul „*Făcute de-un holtei câmpean pentru voia fetilor, nevestilor, şi-acelora cui se potrivesc şi cu alţii se izbesc (=întâlnesc)*", dovedeşte intenţia autorului de a le face cunoscute şi altora.

Cartea a avut imediat un ecou nesperat. În câţiva ani, ea a cunoscut încă alte două ediţii, în fiecare dintre ele păstrându-se şi patru cântece ungureşti care i s-au părut autorului român mai frumoase, dacă nu chiar adaptate unor melodii româneşti, cum ne indică titlul primului cântec ***Un cântec unguresc tot pe melodie românească***. Interesant e că în ediţiile următoare care apar tot la Cluj, pe contrapagina foii de titlu se adaugă următoarea specificare: „*Pentru cântat mai lesne, fiind multe slove din cuvinte lăsate, scrise numai după voroave, nu fie cântătorii cercători greşelilor, potu-se în multe forme cânta. Eu le-am făcut, eu le-am şi pus în scrisoare, la dragoste până eram în prinsoare.*" Notiţa denotă faptul că autorul are conştiinţa diferenţelor de variante textuale, care circulau prin viu grai („*Scrise numai după voroave*") şi care atestă o tradiţie în acest sens, care merge cel puţin cu un secol în urmă când N. Petrovay copiază cu ortografie maghiară un ***Cântec românesc de dragoste scris*** (1672) şi tot atunci, pe la 1600, este semnalat un alt text românesc intitulat ***În pară de foc arde inima mea***.

Aceste frumoase poezii populare sau cântece de lume au atras atenţia şi unor poeţi maghiari, precum Balassa Balint, Csokonay Vitez Mihaly şi alţii, care le şi copiază şi vorbesc de ele în manuscrisele lor, între care figurează ***Cântecul acelora cărora le plac fetele de român***, ***Taci inimă, nu mai plânge***, ***Brumărelul***, ***Cântecul Mititichii*** etc. Că este aşa ne-o dovedeşte şi un manuscris de cântece şi poezii maghiare, scris şi păstrat la Cluj în 1798 sub titlul ***Cântece lumeşti care au fost strânse la un loc din compoziţiile multor***

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

inimi simţitoare, în cuprinsul căruia au fost intercalate şi poezii de lume româneşti, scrise româneşte, dar cu ortografie maghiară (ceea ce dovedeşte că este posibil ca autorul acestei culegeri să fie un român), între care amintim ***În cea verde grădiniţă, Coconiţă din cea ţară***, ***Măritam-aş, mărita, Dacă nu ţi-o fost de mine, Taci, inimă, nu mai plânge, Pentru ochi ca murele*** etc. În sprijinul ideii că autorul ar putea fi român aducem argumentul că în aceeaşi colecţie se înregistrează şi ***Cântecul de tânguire a lui Horia***, în care se strecoară şi idei naţionaliste, precum avertismentul: „*Voi, prietenii mei, luaţi aminte, / Să nu ajungeţi pe mâni ungureşti!*"

Alte două evenimente editoriale ale sfârşitului de secol evidenţiază faptul că această specie a cântecului de lume nu este numai larg răspândită, dar se şi pretinde o bună cunoaştere a ei prin noi ediţii tipărite. Amintim în acest sens culegerea apărută la Sibiu în tipografia lui Martin Hochmeister sub titlul ***Pustia dragostei*** (1786) şi a alteia, presupusă ca apărând la Buda până la anul 1800 sub titlul ***Cântecul celui ce boleşte de dragoste***. Această din urmă culegere conţine doar şapte poezii, iar literele folosite sunt de astă dată chirilice, ceea ce dovedeşte o oarecare emancipare de sub tutela ortografiei maghiare, un fel de „naţionalizare" a liricii româneşti, o întemeiere a ei în graniţele firești. Pe de altă parte, poeziile sunt mai elaborate, mai dezvoltate ca text şi mai închegate ca şi conţinut, dovadă că Anton Pann a folosit această ediţie pentru a insera în celebra sa colecţie ***Spitalul Amorului*** din 1852 cinci dintre ele. Astfel, prima, ***Cântecul celui ce boleşte de dragoste***, are în culegerea lui Anton Pann titlul ***Junele cuprins de dor***; cea de a doua, ***Jelania fetii bătrâne***, se cheamă la Pann ***Fata trecută***; ***Nevasta trăind rău cu bărbatul*** apare sub titlul ***Muierea cu bărbat leneş***, iar ***Cel ce se însoară pentru avuţie***, ***Însuratul pentru zestre***. În colecţia sa, Pann n-a făcut altceva decât a preluat, prelucrat şi a adaptat texte deja existente în cultura minoră românească şi mai cu seamă în Transilvania, adevărata patrie a cântecului de lume, căci în unul din ele vorbeşte de apa Someşului şi a Mureşului.

Dar Anton Pann a făcut mult mai mult pentru acest gen de literatură. Ca unuia care îi plăcea să cânte şi să asculte cu ce se delectau oamenii din popor la petreceri, el s-a gândit că ar fi bine să înregistreze acele versuri şi acele cântece care îi plăceau în mod deosebit şi care aveau o circulaţie orală intensă. În 1831 el publică o primă antologie cuprinzând astfel de cântece sub titlul ***Poezii deosebite sau cântece de lume***, în care făcea pentru prima dată dreptate unui gen literar şi muzical cu mare trecere la contemporani şi la înaintaşi. De el se bucuraseră înainte poeţii Văcăreşti, Nicolae Dimachi, M. Milu, Ioan Cantacuzino, C. Conachi şi alţii, a căror creaţie stă în strânsă legătură cu producţia populară sau cu folclorul orăşenesc.

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

Cartea lui s-a bucurat de succes şi de trecere printre târgoveţi şi ţărani, cântecele adunate acolo cunoscând şi o mai mare răspândire. Acest lucru l-a făcut să revină asupra ideii şi, în 1850, va ieşi pe piaţă cu o nouă antologie intitulată ***Spitalul amorului sau Cântătorul dorului***, alcătuită din două broşuri şi care aduna toată poezia de „of" şi de „dor", de inimă albastră şi ceremonial amoros la modă atunci, păstrând în titlu şi ideea de „boală", de suferinţă şi chin fără margini prin care trecea îndrăgostitul, care fusese admirabil surprinsă de autorul mai vechii cărţulii transilvănene, cu titlu atât de inspirat ***Cântecul celui ce boleşte din dregoste.*** Această antologie a stat la baza multora care vor veni.

O carte astăzi aproape dispărută din bibliotecile noastre (noi am văzut-o la Budapesta) este cea intitulată ***Noua mică poezie***, cuprinzând cele mai noi romanţe şi cântece populare, adunate şi coordonate de G. Teodorescu, apărută la Bucureşti în 1842 (câteva dintre ele se referă şi la unguri), care va marca o dată importantă pentru acest gen de antologii, la fel ca ediţia intitulată ***Poezii populare*** de Anton Pann (1846), cărţi care vor atrage atenţia contemporanilor asupra celor mai frumoase cântece şi texte populare cântate în societatea românească de la oraşe şi de la sate. Ideea antologiilor de acest tip se fixează deja în conştiinţa literatorilor români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când numărul unor astfel de întreprinderi editoriale va creşte.

Un alt mare merit al acestor antologii a fost acela de a fi creat o tradiţie în acest domeniu, tradiţie care îşi va revendica şi unele din titlurile mai vechi, deja încetăţenite. Astfel, antologia ***Noua mică poezie*** din 1842 se va regăsi într-o alta, apărută la 1895, cu acelaşi titlu, şi anume ***Noua mică poezie cuprinzând cele mai noi romanţe şi cântece populare, adunate şi coordonate de M.V.***, Bucureşti, Editura Librăriei H. Steinberg, 1895, 32 de pagini. Ea conţine următoarele cântece: ***Cântecul lui Sdrelea,*** în formă de baladă comunicat de flautistul din Bucureşti I. Drăgulănescu („*Foaie verde, meri domneşti / Pe pod, pe la Grozăveşti / Să fugi şi să chiuieşti / Să te-ascunzi unde zăreşti / De Sdrelea să te păzeşti / De Sdrelea şi Mărunţelu' / Dascălu şi Cimpoeru*"); ***Bietul cioban*** („*Dimineaţa mă scoate grija afară*"); ***O, scumpă Margaretă***, serenadă comică de L. Kuhn („*O, scumpă Margaretă / Grozav eşti de cochetă / Pe alţii tu iubeşti / De mine te fereşti.*"); ***Spune-mi, dragă***, romanţă, cuvinte de Carol Ascrob, muzica de I. Vilacrose, editura C. Gebauer („*Spune-mi, dragă, ce e viaţa? / Într-o zi te-am întrebat / Şi tu-n loc să-mi dai răspunsul / Ai tăcut, m-ai sărutat. Ah!*"); ***Rămâi cu bine***, versuri de Sever Moschuna, muzica de C. Dumitrescu, editura Leopold Stern („*În ochii tăi adeseori / Am învăţat cum poţi să mori / Şi am învăţat cum poţi trăi / Când ştii iubi, când ştii iubi*"); ***Idealul meu***, romanţă, cuvinte de C.P., muzica de C. N. Ochialbi, editura G.

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

Gebauer („*Cercat fiind de soartă / Credeam iubirea-mi moartă / Şi moartă pe vecie. / Nu mai credeam c-odată / Să poată să mă bată / Cu-aşa mare tărie*”); ***Sârba amorului***, poezia şi muzica de Patriciu Andreescu („*Foaie verde bob năut / Leliţo, fetiţo / Lasă-mă să te sărut / Leliţo, fetiţo...*”); ***Luminiţă luminătoare*** („*Luminiţă luminătoare / Şi stele strălucitoare / Luminaţi mai cu tărie / Scumpa mea călătorie...*”); ***Cantată***, cuvinte de G. Baronzi, muzica de Maria Gheorghiu („*Iată vine o mireasă / Dintr-o ţară depărtată...*”); ***Ce-mi trebuie***?, cuplet din comedia ***Triumful amorului*** de E. Winterhalder („*Îmi trebuie foarte puţin / Puţin ca să fiu fericită / Puţin ca să fiu mulţumită!*”); ***Doina*** („*De când s-a dus neica-n cale / Nu mai m-am gătit de jale*”); ***Influenţa,*** poezie de C. Scrob, muzica de C. N. Ochialbi, editura G. Gebauer („*Doamne, Doamne, ce păcate / Peste mine-au dat!*”); ***Vino!*** , versuri de Ilie Ighel, editura Leopold Stern, horă („*Vino, dorul meu te cheamă / Dor aprins, neţărmurit*”); ***Nu te supăra***, poezie populară de N. Rădulescu-Niger, muzica de C. Zeler, editura Leopold Stern („*Leică, fă, aş vrea să-ţi spun / Că te-am îndrăgit nebun*”); ***Dorul inimii*** („*Dragă inimioară / De ce te-ai întristat / Ce dor te doboară / De plângi ne-ncetat?*”); ***Scoală, române***, cântec popular transilvănean cules de Năstase Ionescu, chitarist, editura G. Gebauer („*Scoală, scoală, măi române / Că mult ai dormit / Scoală, scoală, măi vecine / Că te-ai trândăvit*”); ***Foaie verde untdelemn***, cântec popular, variantă nouă, transmis de Leopold Stern, editura Leopold Stern („*Foaie verde unt-de-lemn / Ce fel de dragoste-avem?*”); ***Florica***, sârbă, poezie de N. Petro, muzica de Năstase Ionescu, editura G. Gebauer („*Frunză verde de cicoare / De-ar sfinţi mândruţul soare / Să m-ascund în poeniţă / Acolo jos la fântuliţă. Ah!*”); ***Hoţii din oraş***, cuplet comic de Marion, muzica de Leopold Stern, editura Leopold Stern („*Hoţii cei din codru azi sunt ramplasaţi / Prin cei de salone, pungaşi mănuşaţi*”); ***Foaie verde mărăciune***, cântec nou popular, comunicat de vioristul Tănase Theodorescu din Piteşti („*Foaie verde mărăciune / Spune, afurisito, spune*”); ***Ţaţo*** („*Foaie verde lobodă / Ţaţo / Gura lumei slobodă / Ţaţo*”); ***Deşteaptă-te, române***, cântec patriotic, poezie de Andrei Mureşanu („*Deşteaptă-te, române din somnul cel de moarte...*”).

Din titlul celuilalt volum, cel publicat de Anton Pann, s-a reţinut cuvântul „dorul”, care a devenit titlul mai multor antologii de acest tip. Cea mai cunoscută este cea din 1862, intitulată ***Dorul. Culegere de cânturi naţionale şi populare. Ediţiunea a patra adăogită cu mai multe cântece noi***, Bucureşti, Librăria Bălăceanu şi Wartha, 1862, 208 pagini. Textul este tipărit cu caractere chirilice, cu excepţia foii de titlu şi a cuvântului ***Către lectori***!, dovadă că s-au păstrat zaţurile de la ediţiile anterioare, ori s-a avut în vedere situaţia că marele

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

public era încă obişnuit cu scrisul chirilic şi nu cu cel latin. Faptul că e a patra ediţie ne obligă să credem în succesul ediţiilor anterioare, care s-au epuizat repede. Pe de altă parte, este cea mai amplă culegere de acest gen apărută în literatura noastră până atunci, cuprinzând 146 de texte, dintre care unele de mare valoare patriotică, precum ***Marşul anului 1848*** de I. Catina („*Aideţi fraţi într-o unire / Ţara noastră-e-n pierire*"); ***Deşteaptă-te române*** de Andrei Mureşanu, tipărit sub titlul ***Marşul anului 1848 în Transilvania; Hora unirei*** de Vasile Alecsandri; ***Hora lui Cuza Vodă*** de Dimitrie Bolintineanu; ***Marşul lui Iancu*** (cu menţiunea „*din Transilvania*"); ***Marş naţional***, arie de Radu Calomfirescu („*Astăzi, fraţilor români / Ne vedem şi noi stăpâni*"); ***Marşul ostaşilor români în Basarabia*** de Vasile Alecsandri, aria lui Flechtenmacher din ***Vivadiera***, apoi ***Coroana Moldovei*** din ***Ghici, ghicitura mea*** de Vasile Alecsandri; tot o arie de Flechtenmacher ***Vivat! Vivat! Vivat România*** de I. C. Fundescu şi melodie de L. Vist; ***Glasul viitorului*** de L. Flavian şi melodie de D. Preda („*Adesea în câmpie când noaptea e adâncă / Se-nalţă către ceruri un glas misterios*"); ***Speranţa*** („*Peste lume răul ca un nor d-aramă, / Se-ntindea din secoli, naţii apăsa / Câţi voia să poarte a dreptăţii armă / În temniţe-afunde urmele-şi lăsa*"); ***Adio patriei*** de Vasile Alecsandri, arie de Flechtenmacher; ***Cea din urmă noapte a lui Mihai cel Mare*** de Dimitrie Bolintineanu; ***Din zi în zi mai tristă*** de Cezar Bolliac; ***Radu Domnul şi fata din casă*** de Dimitie Bolintineanu; ***Ruinele Târgoviştei*** de George Sion.

Majoritatea acestor poezii sunt publicate în secţiunea a doua, a cântecelor patriotice, după ce în prima parte am avut de-a face mai mult cu romanţe şi poezii de amor. În partea a treia sunt publicate mai ales arii din vodeviluri, piese şi cançonete comice din ***Chiriţa în Iaşi*** de Vasile Alecsandri şi ***Ghici, ghicitoarea mea*** şi ***Vivandiera*** din ***Chiriţa în provincie***, de acelaşi autor, din ***Cârlanii*** de C. Negruzzi, ***Prăpăstiile Bucureştilor*** de M. Millo, apoi cântece despre haiduci (***Jianu, Argeşeanu, Tunsu, Cântecul haiducului, Potera*** etc.).

Antologarea unor asemenea poezii în astfel de culegeri extrem de populare a avut o importanţă esenţială în educaţia patriotică şi civică a numeroase generaţii de fii ai ţării, contribuind în mod esenţial la păstrarea în atenţia opiniei publice a interesului pentru soarta fraţilor români din Transilvania şi a gândului la unitatea statală viitoare. Reiterarea periodică a unor asemenea cântece patriotice a întreţinut viu cultul unităţii neamului, conştiinţa luptei comune pentru aceleaşi idealuri şi năzuinţe, cimentate de legături culturale durabile. Pe viitor vom asista chiar la o departajare interesantă a cântecelor patriotice de cele de amor, numeroase antologii ce vor apărea în continuare rezumându-se a alcătui culegeri fie pe o temă, fie pe alta. Aşa se va întâmpla cu antologia ***Dorul inimei sau cele mai nuoi cântece de amor***, ediţiune populară, scoasă în cadrul

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

Bibliotecii populare a „Universului", fără an, care va cuprinde doar „cântece de amor", treizeci şi două la număr. Acestea sunt: ***Dor de răzbunare***, poezie de Carol Scrob, muzica de G. Cavadia, editor G. Gebauer; ***Dorul meu***, poezie de C. N. Cornăţeanu, muzica de C. Decher, editor G. Gebauer („*Am un dor, un dor prea mare / Şi-am căutat să-l alin*"); ***Un cântec drag***, poezie de N. Scheletti, muzica de G. Scheletti, editor Hirsch şi Finke („*Un cântec, dragă, mi-aduc aminte / D'iluzii multe ce am avut*"); ***Ştiu că m-ai ierta***, poezie de xxx, muzica de G. Cavadia, editor G. Gebauer („*De-aş putea numai o clipă / Pe a vântului aripă*"); ***În zadar gândesc la tine***, poezie de d-na Alexandrescu, muzica de C. Ştefănescu, editor G. Gebauer („*În zadar speranţa-mi zboară / Spre tine, îngerul meu!*"); ***Te-am întrebat***, romanţă de D. Zamfirescu, muzica de Gr. Ventura, editor C. Gebauer („*Te-am întrebat /Unde-i iubirea cea arzătoare*"); ***Când în ochii tăi privesc***, poezie de maior A. Leon, muzica de G. Scheletti, editor G. Gebauer („*Când în ochii tăi privesc / Atât farmec şi amor*"); ***Să rămân numai cu tine***, poezie de Carol Scrob, muzica de Feliciano Franchetti, editor C. Gebauer („*Îngerii au aripi, zboară / Tu, care un înger eşti*"); ***Să vezi acum că vine***, poezie de Carol Scrob, muzica de C. Dumitrescu, editor C. Gebauer; ***Te iubesc, dragă***, poezie de N. Scheletti, muzica de G. Scheletti, editori Hirsch şi Finke („*Te iubesc cum iubesc steaua*"); ***Steaua nopţii***, poezie de P. Rădulescu, muzica de Ercole Carini, editor C. Gebauer („*Steaua nopţii lucitoare / Ce în spaţiu liminezi*"); ***Viaţa trece***, poezie de Iuliu I. Roşca, muzica de G. Fotino („*Dacă viaţa noastră trece / Ca un dulce vis frumos*"); ***Rândunica***, poezie de N. Volenti, muzica C. Musicescu, ed. Nebuneli („*Rândunică credincioasă / Pasăre cu suflet bune*"); ***Florile***, poezie de Petrini, muzica de Flechtenmacher („*Am spus florilor frumoase*"); ***Te-am revăzut***, poezie de Iuliu Roşca, muzica de G. Fotino („*Ardeam, copilă, de dorinţă*"); ***O zi***, poezie de Dan Dry, muzica M. Welings, ed. C. Gebauer („*Când revăzui în dulce vis*"); ***Înger dulce***, poezie de Dimitrie Bolintineanu, muzica de Flechtenmacher („*Înger dulce, gingaşe floare*"); ***M-ai uitat***, muzica de A. Balutza („*Ca şi frunza toamnei rele*"); ***Dorul de mare***, poezie de Vasile Alecsandri, muzica de M. Cohen, depozit E. Graeve („*Pe senin călătoreşte*"); ***Pelin beau***, cântec popular, muzica G. Komansk (Niedola), ed. C. Gebauer („*Foaie verde, măghiran*"); ***Steaua visurilor mele***, poezie de C. Petroniu, muzica Al. Glogoveanu, editor C. Gebauer; ***Te-am căutat***, romanţă de N. Volenti, ***Album Macedo-Român*** („*Am plecat de dimineaţă*"); ***Lenaş, dragă***, poezie de căpitan I. M. Costake, muzica nouă de Tache Popescu, ed. C. Gebauer („*Lenaş, dragă, dulce floare*"); ***Anicuţa***, poezie de Şt. R., muzică populară, ed. C. Gebauer („*Anicuţo, vin colea la mine*"); ***Hora izvorului***,

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

poezie de Vasile Alecsandri, muzica de Gr. Ventura, ed. C. Gebauer („*În izvor ai pus piciorul*"); ***Destinul***, poezie de P. Patin, muzica de P. Neuman, ed. C. Gebauer („*Dragă copilă, trista-mi viaţă*"); ***Uitarea***, romanţă de maior Leon, muzica de G. Fotino, ed. I. Sandrovici („*Eleno, dragă, în lunca verde*"); ***Porumbiţa***, romanţă de P. Patin, muzica de A. L. Patin, ed. C. Gebauer („*Spune-mi dragă, porumbele*"); ***Noaptea e neagră***, poezie de M. Zamfirescu, muzica de Ed. Wachman, ed. E. Graeve („*Noaptea e neagră, deasă, profundă*"); ***Versul de foc***, poezie de Carol Scrob, muzica de Feliciano Franchetti, ed. C. Gebauer („*Stele care de soare*"); ***Serenadă***, poezie de E. C. Elefterescu, muzica de Gr. Ventura, ed. C. Gebauer („*Până la tine vocea-mi duioasă*"); ***Te-am văzut şi te-am iubit***, poezie de Jean, muzica de A. Chirillo, ed. C. Gebauer („*C-a p-o floare / ca p-un soare / Te-am văzut şi te-am iubit*").

O altă antologie cu titlul ***Dorul***, descoperită de noi în colecţia Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga" din Cluj-Napoca, are lipsă anul de apariţie. Poartă un subtitlu foarte lung, şi anume*:* ***Colecţiunea celor mai frumoase cântece noui şi vechi, conţinând. Cântecele şi cupletele cele mai frumoase. Romanţe, valsuri, doine, cântece naţionale, eroice, precum şi cântecele cele mai vechi. Cântece de teatru din cele mai alese piese. Monologuri zise de dl. Montaureanu, culese de Pinath***. De vânzare la antiquaria Labori „La Pinath", Bucureşti, Calea Văcăreşti, nr. 9, 64 de pagini. Cuprinde 125 de texte, la care se specifică autorul şi compozitorul, majoritatea lor aparţinând începutului de veac, după cum ne dăm seama. Printre textele incluse aici se numără şi ***Lasă-ţi lumea ta uitată*** pe versuri de Mihai Eminescu şi muzica de G. Stephanescu, şi ***O, rămâi*** de acelaşi poet, pe muzica lui Th. Fuchs. Pentru întâia oară este inclusă într-o colecţie şi frumoasa romanţă ***Călugărul din vechiul schit*** sau ***Te iubesc, nu mă uita*** de Carol Scrob. Tot aici figurează o altă romanţă cu mare atracţie la publicul românesc ***Ştii tu?***, pe care o auzim cântată câteodată chiar şi azi. Aici mai figurează texte ca ***Bordeiaşul*** sau ***Barbu Lăutaru, Măriuţă, Mărioară, Foaie verde lămâiţă, Hai la mure***, ***mure, La moară la hârţa-pârţa, Miţo, Miţo, copiliţo*** şi altele. Între aceste monologuri se află şi ***Ungurul din tren***, cu specificaţia: „*Monolog zis de Montaureanu, cules de Henry Lupovici*", prezentând supărarea ungurului Şandor care, urcându-se în tren la Predeal, nu are voie, conform regulilor afişate, să fumeze în tren.

După cum se poate vedea, antologia este mixtă, conţinând şi multe poezii patriotice, alături de romanţe, pe texte de poezie cultă, dar şi cântece cu iz popular, fie prelucrate, fie culese direct din popor. Interesant este apoi şi faptul că majoritatea culegătorilor de cântece de lume şi de piese folclorice sunt evrei, ceea ce ne face să credem că societăţile şi comunităţile evreieşti de la sate şi oraşe

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

erau iubitoare şi colportoare de cântece româneşti. Principalul colecţionar este Pinath, dar alături de el sunt prezenţi numeroşi prieteni şi cunoscuţi ai autorului, printre care amintim pe E. Reischer, Henry Lupovici, Mayer Grunberg, Rudi Pinath, Zaharia Haber, S. Kanner şi Solomon Grun, Achile I. Fate. De asemenea, majoritatea editurilor care publică astfel de texte şi partituri sunt deţinute de evrei, după cum evreu este şi patronul anticveriei Labori din Bucureşti, Solomon P. Iosef, care face un anunţ pe contrapagina foii de titlu, precum că are de vânzare „*romane vechi şi noi*" basme şi cărţi cu haiduci. Şi editorul antologiei anterioare (***Dorul*** din 1862) era evreu, fiind cel care adresa şi el câteva cuvinte pentru lectori, arătând că s-a străduit să culeagă „*un buchet care cuprinde cele mai frumoase flori culese de prin ţara cea bogată a românului*."

O altă antologie cu conţinut asemănător tipăreşte editorul H. Steinberg în 1886, dar o intitulează doar ***Cele mai frumoase cântece şi Poezii, culese şi aranjate de XXX***, Bucureşti, Tipografia Laboratorilor Români, Depositul H. Steinberg, 1886, 32 de pagini. Colecţia se deschide cu frumosul cântec ***Valurile Dunării*** de Ivanovici, pe versuri de Carol Scrob şi continuă cu alte romanţe la modă, precum ***Dă-mi mie floarea, Coralia mea, De ce nu am pace, Dorul, Nici noaptea nu mă laşi în pace, Pe portretul iubitei mele, Într-o grădină, Cortul ţigănesc, Marula, Dor de răzbunare, Ce ţi-am făcut eu ţie?, Domnişoarei M. C., Of, plâng!, Rândunica, Un sărut furat, Regina mea, Vals de foc, Romanţ, Luntraşul, Baba*** („*cântec popular din gura lăutarilor*"), ***Dorinţa*** (după V. Griviţa), ***Unde-i neica, Dorul inimei, Te iubesc, nu mă uita, Sunt mireasa lui Christos, Ce e femeia!, Parcă sunt făcut din flori, Din piesa Jianu.***

Ultima colecţie de romanţe şi cântece de petrecere pe care am găsit-o este cea intitulată ***Cele mai noui cântece, cuplete şi romanţe. Adio iubito (Adios muchachos), Argentina, Patru boi cu lanţu-n coarne, Zumbalai, Zumbalai, meştere, Dragostea e ca şi-o râie, Stinge-mi dorul (Bubliky)*** etc, volumul 23, Editura Librăriei Ticu I. Eşanu, Bucureşti, fără an, 32 de pagini. Culegerea conţine 22 de texte şi, pe lângă cele anunţate pe foaia de titlu, din cuprins mai fac parte ***Foaie verde mărăcine, Dorule şi-o boală grea, Sus pe malul Cernei, Îngheţată-i Dunărea, Asta mi-a fost pentru bărbat, Adio iubite, Foaie verde-a bobului, Cine trece pe uliţă, Unde-aud cucul cântând, Flori şi femei, Pe sub liliacul înflorit, Trei cuvinte am a-ţi spune, Dă-i brânci, Nicule, Leliţo cu casa-n colţ, Cine-n lume nu iubeşte***. Sunt, aşa cum se poate vedea, mai mult texte folclorice, devenite şlagăre la modă în acel timp.

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

Deşi toate aceste culegeri au apărut la Bucureşti sau la Iaşi să nu ne închipuim că ele erau cunoscute şi răspândite doar dincolo de Carpaţi. Ardelenii îşi procurau pe diferite căi astfel de tipărituri şi, în foarte multe localităţi, romanţele şi cântecele de petrecere erau interpretate la diferite serbări şcolare sau de către trupe de diletanţi. Erau bineînţeles cântate şi în familie, la diferite petreceri câmpeneşti sau ale asociaţiilor profesionale.

Cu toate greutăţile întâmpinate, provocate uneori de o cenzură excesivă, de regulamente vamale discreţionare, creaţiile literare treceau uşor dintr-o provincie în alta, la revistele literare din Transilvania colaborând numeroşi scriitori din Principate, fapt ce poate fi probat de cuprinsul foilor lui George Bariţiu de la Braşov, şi cum o probează numeroasele caiete manuscrise ale diecilor şi elevilor din şcolile româneşti, în care abundă numeroase creaţii culte sau populare venite de dincolo de munţi (a se vedea, de pildă, colecţia N. Pauleti).

Un exemplu eclatant de circulaţie a creaţiilor de acest fel în cercurile culte din Transilvania ni-l oferă şi consultarea paginilor unei lucrări ca aceea semnată de profesorul de la Preparandia din Arad, Alexandru Gavra, intitulată ***Monumentul şincai-clainian***, tipărit la Buda în 1844. În lucrarea sa el reproduce numeroase poezii semnate de Iancu Văcărescu, de Cârlova, de D. I. Rudeanu, C. Stamati. N. Nicoleanu, Heliade-Rădulescu, Anton Pann. Alături de poeziile acestora, el inserează versuri populare, romanţe şi cântece de lume. Aşa este de pildă vestita romanţă ***Tu-mi ziceai odată***, cu privire la care dă însemnarea: „*Un cântec plăcut naţional ce răsună acum în România din gurile multora*."

Un alt cântec la modă era cel scris de Iancu Văcărescu ***Mă sfârşesc, amar mă doare*** şi ***Copilă tinerică, frumoasă ca plăcerea***, ultimul apărut în ***Foaia pentru minte***. Tot după ***Foaia pentru minte***, Gavra reproducea unul dintre cele mai renumite cântece de petrecere din Transilvania, pentru descoperirea autorului căruia G. Bariţiu a făgăduit, prin intermediul revistei sale, suma de un galben. Versurile acestuia arătau astfel: „*Cale bună, prea iubită, / Dar inima mea ş-a ta / Fie-n veci nedespărţită, / Deci, te rog, nu mă uita. // Ceasul cel de despărţire, / Însemnat de mâna ta, / Fie-n veci nedespărţită, / Deci, te rog, nu mă uita. // Şi te du unde îţi scrie / Ai tăi, de la casa ta, / Şi îi vezi cu bucurie, / Dar, te rog, nu mă uita. // Ori pe unde tu vei trece / Şi la ce te vei uita, / Inima să nu ţi-o plece, / Ah, te rog, nu mă uita. // Şi eu pe unde voi trece / Încotro soarta m-a purta / Din inimă nu te-oi şterge, / Ci, te rog, nu mă uita. // De vom avea sănătate / Vremea îţi va arăta / Că te-am iubit cu dreptate, / Şi, te rog, nu mă uita. // Pentru toată-a mea iubire / Ce o am asupra ta / Nu-*

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

ţi cer altă răsplătire, / Făr', te rog, nu mă uita. // Gata-s moarte, chinuire / Ori în ce ceas de-a gusta / Pentru tine, spre jertfire, / Dar, te rog, nu mă uita!"

Majoritatea versurilor amintite mai sus se cântau în mod obişnuit la reuniuni de familie, la petrecerile de grup sau la întrunirile tinerilor. Ele beneficiau de melodii atrăgătoare, care erau fredonate peste tot de cei tineri sau de damele cu aptitudini muzicale, fiind totodată interpretate la pian, clavir sau la alte instrumente muzicale. Însăşi familia profesorului Al. Gavra de la Arad, pe care l-am pomenit mai sus, se ocupa cu preluarea şi multiplicarea notelor muzicale ale unor astfel de cântece la modă, după cum lasă să se înţeleagă o însemnare de a sa făcută în paginile aceleiaşi cărţi despre care am vorbit: „*Melodiile cântecelor de subt nr. notelor 15, 17, 19, 51, prin ungurie sunt cunoscute, şi să află la autorul de vândut, pe clavir lucrate şi scrise cu mâna, cu 3 sfanţi de argint una, afară de taxa portului.*"

N-au lipsit nici în Transilvania încercările de a realiza astfel de antologii de texte. Deosebirea este însă că ardelenii îşi concentrează atenţia cu predilecţie asupra cântecului patriotic, care deţine aici primul loc. Cea dintâi antologie pe care o supunem atenţiei este cea realizată de Ioan Dariu, învăţător în Satulung de lângă Braşov. În 1881 el dă publicităţii la Braşov, în editura Low, Gerula et Comp. cărţulia ***Arion sau Culegere de cânturi naţionale spre întrebuinţarea tinerimei de ambe sexe, culese şi aranjate de ...*** Volumul cuprinde în 186 de pagini un număr de 117 texte, organizate pe IV secţiuni: I. – ***Cânturi naţional – patriotice, eroice, hore***; II – ***Cânturi didactice***; III – ***Elegii***; IV – ***Cânturi religioase, morale, imnuri***. Prima secţiune mai dispunea de trei subdiviziuni, în care intrau horele, marşurile şi „diverse". Avem aici ***Hora Unirii*** şi ***Hora Ardealului***, marşul lui Andrei Mureşanu, al lui Ştefan cel Mare, al lui Mihai, dar şi frumoasa baladă ***Mama lui Ştefan cel Mare***. La categoria „Diverse" intrau ***Cântecul gintei latine, Limba românească, Dorul României, Argeşean, Cântec haiducesc*** etc. La capitolul ***Cânturi didactice*** figurau ***Rodica, Cânt de leagăn, Cântec de primăvară, Marş scolastic*** etc, în timp ce la secţiunea ***Elegii*** putem întâlni poezii ca ***Bălcescu murind, Adio Moldovei, Elegie, O fată tânără pe patul morţii, Orfana din munţi, Câinele soldatului***. La secţiunea a IV-a erau incluse cântece religioase precum ***Colindă, Pluguşorul, Păstorii, La botezul Domnului, Hristos a înviat, Trei crai de la răsărit, Steaua sus răsare,*** dar şi ***Viitorul românului,*** şi ***Ziua de libertate***. În prefaţa care precede antologia, autorul nota că astfel de cântece „*nobilitează simţămintele şi delectează inima*", dar, în acelaşi timp, definesc „*caracterul şi simţul nostru naţional, patriotic şi literar.*" „*Cântul în gura românului nu numai că este un soţ nedespărţit la lucru şi la repaus, în orele de bucurie şi întristare, dar e totodată o armă puternică, cu care s-a luptat şi se luptă în*

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

contra dezastruoaselor împrejurări ale vieţii lui bisericeşti, politice, naţionale şi sociale. Studiaţi viaţa poporului român, deschideţi paginile istoriei şi vă veţi convinge!"

După ce a testat gustul publicului cu această cărţulie, Ion Dariu revine peste puţină vreme cu o nouă antologie care are în vedere, de data aceasta, mai cu seamă romanţele şi cântecele de petrecere. Noua antologie se intitulează ***Carte de cântece diverse pentru toţi şi pentru toate, adunate şi aranjate de Ion Dariu***. Ilustrată cu câteva portrete, Braşov, Editura Librăriei H. Zeidner, 1900, 252 pagini. Pe copertă se mai află moto-ul: „*Cântări cinstite / Cui sunt oprite?*" şi ***În loc de prefaţă*** sunt selectate versuri din Bolintineanu, Matilda Cugler Poni, Al. Petőfi şi Ion Dariu privitor la rostul cântecelor. Iată textul lui Dimitrie Bolintineanu: „*Arma noastră să ne fie; / Cânturile ce răpesc, / Muzică şi poezie / Cu parfumul lor ceresc!*" În mare, autorul păstrează schema antologiei anterioare, cu multe hore, marşuri, elegii, imnuri şi cântece diverse, cărora li se adaugă o secţiune de ***Cântece sociale, poporale, doine, romanţe*** ş.a. foarte bogată, de 94 de astfel de texte, multe dintre ele venite de peste Carpaţi şi aclimatizate în spaţiul transilvănean, cum ar fi ***Aolică Dado fa***!, ***Frunză verde de piper***, ***Pân' era cioroaica barză***, ***Tu Ileano dintre brazi***, ***Florica*** etc. Mai toate cântecele ce se cântau în acea vreme la serbări şi petreceri figurează aici.

O frumoasă antologie de astfel de texte ne oferă şi Ion Pop Reteganul, cunoscutul folclorist şi culegător de producţii populare. Cartea sa se intitulează ***Inimioara adică floarea poesiei naţionale din cei mai buni scriitori români în uzul tinerimei române, adunate de...***, Sibiu, Editura Tipografiei W. Kraft, 1885, 184 de pagini. El împarte textele selectate în două mari categorii: poezii lirice şi poezii epice, tendinţa lui fiind aceea de a oferi texte reprezentative din cei mai cunoscuţi autori lirici români. Va începe prin a selecta poezii de Heliade Rădulescu, Gr. Alexandrescu, Andrei Mureşanu, I. Lapedat, Vasile Alecsandri, G. Sion, Mihai Eminescu (***Pe lângă plopii fără soţ***, ***Revedere***, ***Ce te legeni, codrule***), Th. Şerbănescu, Jacob Negruzzi, D. Bolintineanu, Isaia Bosco etc. Antologia lui este utilă mai ales pentru tineretul şcolar care dorea să cunoască mai de aproape creaţia lirică românească.

În aceeaşi direcţie, a alcătuirii unei antologii cu caracter didactic, merge şi lucrarea realizată de Th. Alexi, editor şi tipograf braşovean, care dă la iveală în 1892 antologia ***Parnasul român. Culegere de poezii***, Braşov, Tipografia şi editura Alexi, 1892, 416 pagini. Este cea mai amplă antologie de texte poetice care s-a realizat în epocă, exceptând, poate, ***Lepturariul*** lui Aron Pumnul, căci sunt selectate 226 de poezii aparţinând la 129 de poeţi. Lista autorilor este extrem de generoasă, mergând de la poeţii cei mai cunoscuţi, cum ar fi

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

Alecsandri (cu şase poezii), Alexandrescu (cu şase), Bolintineanu (cu opt), Eminescu (cu patru: ***Făt Frumos din tei***, ***Floare albastră***, ***Luceafărul***, ***Ultimul dor***), Macedonski (***Călugărenii***, ***Dorobanţul***) etc. până la autori cu totul minori ca G. Boteanu, Sevasta Chirica, Ana Ciupagea, Pletea Badea, Niculae Pribegea, astăzi total necunoscuţi.

Efortul autorului de a oferi o amplă panoramă a poeziei româneşti din vremea sa este cu totul lăudabil, chiar dacă criteriile de selecţie sunt deosebit de labile. El arăta în prefaţă că antologia a vrut să răspundă unei nevoi naţionale mai largi, formulată de Titu Maiorescu încă din 1867, când a pus problema necesităţii unei antologii lirice reprezentative pentru scrisul românesc. Antologarea textelor este făcută aici după criteriul apartenenţei la un autor sau altul, deci, în funcţie de autor, iar aşezarea în pagină în ordinea alfabetică a numelor poeţilor.

În cele de mai sus am urmărit să prezint publicului cititor de astăzi o serie de antologii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prin intermediul cărora a fost popularizată poezia lirică în rândul celor mai largi categorii de cititori. M-a interesat cu precădere soarta cântecului de lume, a romanţei şi a cântecului de petrecere, una dintre formele cele mai atractive de răspândire a textelor poetice cele mai realizate, dar şi a cântecului patriotic, prin care s-a întreţinut decenii de-a rândul o conştiinţă naţională trează. Ar fi interesant de văzut care din cântecele şi romanţele la modă atunci mai sunt cântate astăzi cu diferite ocazii. „Micul dor" sau „mica poezie" reprezintă la toate popoarele şi în toate epocile creaţii de mare vibraţie sentimentală şi poetică, alcătuind un segment de creaţie orală sau cultă deosebit de interesant, a cărui cunoaştere mai aprofundată îşi aşteaptă încă adevăraţii specialişti. Noi n-am făcut decât să indicăm un modest drum într-o direcţie cam uitată şi lăsată în părăginire astăzi, dar care. Pentru epocile trecute a fost deosebit de însemnată, contribuind la clădirea şi cizelarea sutelor de mii de tineri în creştere, la educaţia lor patriotică şi sentimentală.

Pages from the History of Romanian Books – The Collections of National Folk and Earthly Songs

Abstract

The work deals with the history of Romanian book and emphasizes a large number of anthologies published in the second half of the 19th century. Some of them appeared at Bucureşti and Iaşi; others were published in Transylvania.

The first collection of "earthly poems" is considered to be ***Cântece câmpeneşti cu glasuri româneşti***, published at Cluj-Napoca in 1768 by using the Hungarian ortographic rules; the author is not known. It was followed by

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)

Pustia dragostei (1786), a collection printed at Sibiu and then an anthology published probably at Buda, arround 1800; it consists in no more than 7 poems witen in Cyrillic alphabet.

Noua mică poezie can no longer be seen in Romanian librairies, but we may admire it at Buda; it includes sentimental and folk songs drawn together by G. Theodorescu. Anton Pann' s anthology ***Poezii populare*** is also very important; it was published at Bucureşti in 1846.

At Biblioteca Centrală Universitară from Cluj-Napoca the readers have the chance to admire a very special anthology. Its importance consists not only in its age, but also in the notes from its pages. It is about ***Dorul***, an anthology that contains sentimental and folk songs allong with some classical poems, some characteristics that we may also find in other books, such as ***Cele mai frumoase cântece şi poezii***, published by H. Steinberg in 1886 at Bucureşti. The songs included in this collection used to be sung all the time at familly or youthful meetings.

The collections published in Transylvania had a patriotical aspect. We may mention, from this point of view, the anthology realised by Ioan Dorin, that includes 117 historical and patriotic songs and poems; it is called ***Arion sau Culegere de cânturi naţionale spre întrebuinţarea tinerimei de ambe sexe***. At his turn, Ion Pop Reteganul publishes the anthology called ***Inimioara adecă floarea poesiei naţionale din cei mai buni scriitori români în uzul tinerimei române*** (Sibiu, 1885).

All these collections realised during the second part of the 19th century had a very important place in the development of our literature.

BDD-A19279 © 2003 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 16:05:52 UTC)